

Sygn. akt III CZ 174/22

POSTANOWIENIE

Dnia 13 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa T. K.

przeciwko A. K.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli ewentualnie o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 13 kwietnia 2022 r.,

zażalenia pozwanego

na wyrok Sądu Okręgowego w S.

z dnia 19 listopada 2021 r., sygn. akt IV Ca [...],

**uchyla zaskarżony wyrok pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego do orzeczenia
kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Powódka T. K. wniosła o zobowiązanie A. K. do złożenia oświadczenia woli, mocą którego - w wykonaniu zobowiązania nałożonego na podstawie § 7 umowy darowizny z 24 kwietnia 2007 r. - przeniesie nieodpłatnie na współwłasność J. K. i G. K., w udziałach po połowie, własność działki gruntu nr 141/4 o powierzchni 0,2000 ha w K. gmina C., podlegającej wydzieleniu z działki nr 141/4 albo nr 141/3, stosownie do projektu, który zostanie sporządzony w toku postępowania, a ewentualnie wniosła o zasądzenie od pozwanego solidarnie na rzecz J. i G. K. kwoty 52.000 zł z odsetkami ustawowymi od 1 stycznia 2010 r. do 31 grudnia 2015 r. oraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 1 stycznia 2016 r.

Pozwany A. K. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 18 grudnia 2020 r. Sąd Rejonowy w C. oddalił powództwo (pkt 1), także co do roszczenia ewentualnego (pkt 2).

Sąd Rejonowy ustalił, że 24 kwietnia 2007 r. powódka i jej mąż W. K. zawarli z pozwanym przed notariuszem umowę, na mocy której darowali mu zabudowaną nieruchomość położoną w K., stanowiącą działkę nr 141/2 o pow. 0,6600 ha, objętą księgą wieczystą KW (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w C.. Pozwany ustanowił na tej nieruchomości na rzecz darczyńców dożywotnią, nieodpłatną służebność osobistą, polegającą na prawie korzystania z pokoju usytuowanego na wprost wejścia do budynku, współkorzystania z kuchni, łazienki i komunikacji na parterze tego budynku, jak również na swobodnym poruszaniu się po nieruchomości gruntowej. Pozwany ustanowił także na rzecz braci nieodpłatne służebności osobiste co do J. K. polegającą na prawie korzystania z dużego pokoju po lewej stronie wejścia do budynku, a co do G. K. na prawie korzystania z małego pokoju po lewej stronie od wejścia do budynku, współkorzystania z kuchni, łazienki i komunikacji na parterze budynku oraz swobodnym poruszaniu się po nieruchomości od dnia zawarcia umowy do 3 lat od dnia zawarcia związku małżeńskiego przez uprawnionych, a gdyby takiego nie zawarli - dożywotnio.

W § 7 umowy darowizny powódka poleciła pozwanemu, aby w terminie do 31 grudnia 2009 r. przeniósł na współwłasność J. K. i G. K., w udziałach po połowie, własność działki gruntu o obszarze do 0,2000 ha, po uprzednim jej wydzieleniu z działki numer 141/2 i pod warunkiem, że takie wydzielenie będzie możliwe, a gdyby nie było możliwe, aby wypłacił im w terminie do 31 grudnia 2009 r., ustaloną przez rzeczoznawcę majątkowego równowartość działki gruntu o obszarze 0.2000 ha, według aktualnych cen obowiązujących w miejscowości K. A. K. przyjął to polecenie.

Podczas zawierania umowy darowizny J. K. liczył 23 lata, a G. K. 17 lat. Obaj wiedzieli, jakie decyzje zostały podjęte przez rodziców, jakie polecenia nałożyli oni na pozwanego i godzili się z nimi.

W związku z naciskami ze strony braci oraz matki, pozwany 2 września 2009 r. wystąpił o podział nieruchomości stanowiącej działkę nr 141/2. Decyzją z 6 kwietnia 2010 r. Wójt Gminy C. zatwierdził plan jej podziału na działki nr 141/3 o powierzchni 0,2557 ha oraz nr 141/4 o powierzchni 0,4076 ha. Podział został dokonany niezależnie od ustaleń planu miejscowego, celem wydzielenia z działki nr 141/2 działki budowlanej nr 141/4 niezbędnej do korzystania z budynku mieszkalnego. Pozwany poinformował rodziców oraz braci o dokonanym wydzieleniu działek z działki nr 141/2 oraz domagał się od braci, aby umówili wizytę u notariusza celem przeniesienia na ich rzecz własności tej działki. J. K. i G. K. nie

umówili wizyty u notariusza, uznając, że wszelkich obowiązków zmierzających do wykonania polecenia powinien dopełnić pozwany i ponieść związane z nimi koszty. Pozwany nie umówił wizyty u notariusza.

Nie ma możliwości wydzielenia z działki 141/4, działki odpowiadającej treści polecenia zawartego w umowie darowizny z zachowaniem przesłanek z art. 92 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 1899).

Sąd Rejonowy przyjął, że 24 kwietnia 2007 r. strony umowy posłużyły się konstrukcją tzw. darowizny obciążliwej, w ramach której roszczenie o wykonanie zobowiązania nałożonego przez darczyńcę na obdarowanego przysługuje nie darczyńcy, a osobie, na rzecz której obdarowany miał wykonać zobowiązanie. W związku z powyższym, powódka nie ma legitymacji procesowej, która umożliwiałaby jej dochodzenie wykonania przez pozwanego nałożonego na niego w umowie darowizny zobowiązania do dokonania przysporzenia na rzecz braci – G. K. i J. K.. Legitymację procesową w tym zakresie mają wyłącznie G. K. i J. K.. Ta okoliczność zaważyła na oddaleniu żądania głównego i ewentualnego.

Wyrokiem z 19 listopada 2021 r., wydanym na skutek apelacji powódki, Sąd Okręgowy w S. uchylił wyrok Sądu Rejonowego w C. z 18 grudnia 2020 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego, za wyjątkiem ustalenia, że J. K. i G. K. wiedzieli, jakie decyzje zostały podjęte przez rodziców przy zawieraniu umowy darowizny, jakie polecenie powódka nałożyła na pozwanego oraz że w związku z naciskami braci i powódki, pozwany wydzielił działkę nr 141/3 i czynił starania o umówienie wizyty u notariusza, które nie udawały się ze względu na przeszkody po stronie powódki i braci.

Sąd Okręgowy nie zgodził się z oceną prawną stanu faktycznego przyjętą przez Sąd Rejonowy. Stwierdził, że Sąd Rejonowy z naruszeniem art. 65 § 1 i § 2 k.c. wyłożył oświadczenia woli stron umowy darowizny z 24 kwietnia 2007 r., co doprowadziło go do błędnego wniosku, że była to „darowizna obciążliwa”. Sąd Okręgowy stwierdził, że zgłoszone przez powódkę żądanie wykonania polecenia nie jest środkiem ochrony interesów majątkowych lub niemajątkowych „beneficjentów”, ale realizacją woli darczyńcy. Zatem Sąd Rejonowy, wbrew treści art. 894 § 1 k.c., niezasadnie odmówił powódce legitymacji procesowej czynnej związanej z realizacją uprawnienia polegającego na wypełnieniu polecenia.

To uchybienie zostało przez Sąd Okręgowy ocenione jako prowadzące do nierozpoznania istoty sprawy.

W zażaleniu na orzeczenie z 19 listopada 2021 r. pozwany zarzucił, że zostało ono wydane z naruszeniem art. 386 § 1, § 3, § 4 i § 6 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy. Pozwany stwierdził, że ocena zaskarżonego orzeczenia powinna uwzględniać, że zapadło ono w nieważnym postępowaniu, a to w związku z pominięciem przez Sąd Okręgowy niedopuszczalności drogi sądowej w niniejszej sprawie, gdyż z polecenia uczynionego przez darczyńcę wynika zobowiązanie naturalne (art. 379 pkt 1 k.p.c.), którego nie można dochodzić przed sądem.

Pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku, zniesienie postępowania w sprawie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania albo o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Powódka wniosła o oddalenie zażalenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zakresem kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym prowadzonym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. objęta jest wyłącznie ocena, czy wystąpiły wskazane przez sąd drugiej instancji przesłanki wydania orzeczenia kasatoryjnego, którymi są: nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy oraz sytuacja, gdy wydanie wyroku przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie jest środkiem prawnym służącym kontroli materialnoprawnej podstawy wyroku czy prawidłowości zastosowania przez sąd drugiej instancji przepisów prawa procesowego niezwiązanych z podstawami kasatoryjnego orzeczenia. Jest ono skierowane wyłącznie przeciwko uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania. Ocenie Sądu Najwyższego może być zatem poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej, jako odpowiadającej powołanej podstawie kasatoryjnego rozstrzygnięcia (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2013 r., V CZ 75/13, nie publ., z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013 r., nr 3, poz. 41, z 16 maja 2013 r., IV CZ 31/13, nie publ. i z 21 czerwca 2013 r., I CZ 48/13, nie publ.).

W świetle powyższego powódka trafnie argumentuje, że w niniejszym postępowaniu zażaleniowym nie jest możliwa ocena trafności wykładni prawa, za którą opowiedział się Sąd Okręgowy, a dotyczącej charakteru dyspozycji wydanych przez darczyńców (powódkę i jej męża) pozwanemu jako obdarowanemu w umowie darowizny z 24 kwietnia 2007 r. Skoro Sąd Okręgowy zakwalifikował te dyspozycje jako polecenie, którego wykonania może oczekiwać powódka, to jest to stanowisko wiążące na obecnym etapie postępowania.

Ma także rację powódka co do tego, że przypisanie wyłącznie naturalnego skutku dyspozycjom wydany pozwanemu przez darczyńców nie oznacza, jak chce pozwany, niedopuszczalności drogi sądowej w sprawie, w której sąd ma się o tym skutku wypowiedzieć. Stanowisko pozwanego, jakoby droga sądowa w sprawach o wykonanie zobowiązań zakwalifikowanych jako naturalne (niezupełne) miała być niedopuszczalna jest oczywiście błędne. Trafnie powódka argumentuje, że niezaskarżalność (niewymuszalność) jako cecha zobowiązania niezupełnego ma charakter materialnoprawny, nie zaś procesowy. Ocena, czy roszczenie materialnoprawne ma charakter zaskarżalny czy naturalny dotyczy płaszczyzny zasadności, nie zaś jedynie dopuszczalności merytorycznego rozpoznania i załatwienia sprawy.

Niezależnie jednak od powyższego trzeba zauważyć, że Sąd Rejonowy objął ustaleniami wszystkie okoliczności, na które powoływały się obie strony postępowania, a jego konstatacja o braku legitymacji po stronie powódki do żądania od pozwanego, by wywiązał się z obowiązków nałożonych na niego przez darczyńców wynikała ze stanowiska co do sposobu, w jaki należy wyłożyć umowę zawartą przez strony (art. 65 k.c.). Sąd Rejonowy odniósł się jednak także do uwarunkowań oczekiwanego przez powódkę podziału nieruchomości i przeniesienia jej wydzielonej części mających oparcie w ustawie o gospodarce nieruchomościami oraz do wszystkich innych okoliczności, którymi strony uzasadniały swoje stanowiska w sprawie. Niewątpliwie istota sporu rozstrzyganego w niniejszej sprawie została przez Sąd Rejonowy rozeznana właściwie, gdyż Sąd ten poprawnie zidentyfikował źródło, z którego miał wynikać obowiązek pozwanego, jak i okoliczności, które powinny zaważyć na scharakteryzowaniu tego obowiązku

jako rodzącego sankcjonowane zobowiązanie lub zobowiązanie naturalne oraz - w pierwszej sytuacji - uprawnionego do zażądania, by zobowiązanie to zostało wykonane. O wszystkich tych okolicznościach Sąd Rejonowy się wypowiedział, zebrawszy dowody zaoferowane przez strony w celu ich wykazania. Sąd Okręgowy zaakceptował większość ustaleń faktycznych Sądu Rejonowego, a wyrażając - w związku z wykładnią niektórych postanowień umowy darowizny z 24 kwietnia 2007 r. - odmienne niż Sąd Rejonowy stanowisko co do legitymacji powódki do dochodzenia roszczenia, nie wskazał na takie okoliczności faktyczne i prawne, które by ten Sąd miał dodatkowo objąć badaniem. Wszystko to sprawia, że wydanie orzeczenia kasatoryjnego w niniejszej sprawie nie było konieczne.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.